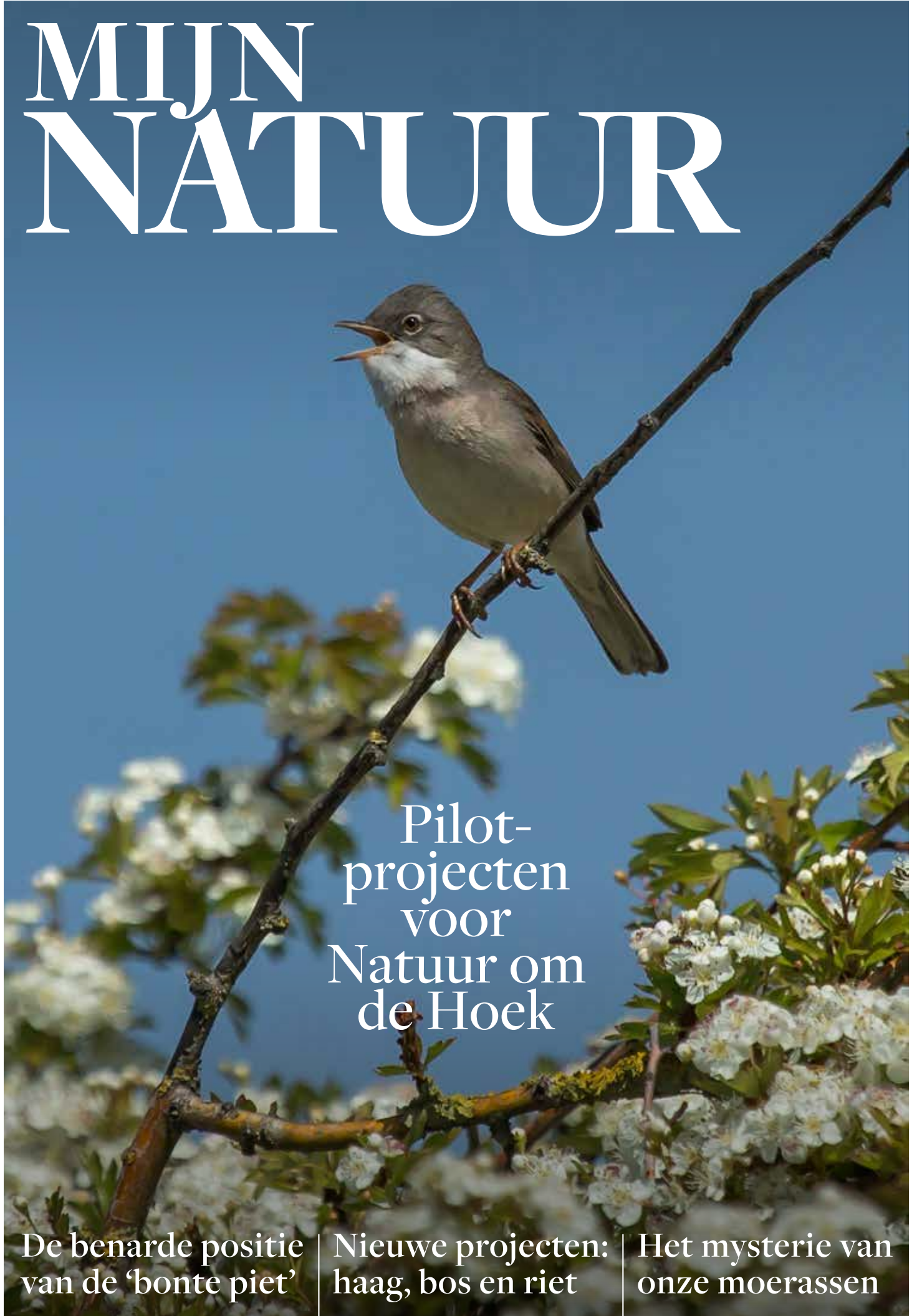

MIJN NATUUR

Pilot-
projecten
voor
Natuur om
de Hoek

De benarde positie
van de 'bonte piet'

Nieuwe projecten:
haag, bos en riet

Het mysterie van
onze moerassen

Met de papepel

Erin Koopmans werkt sinds kort voor SBNL Natuurfonds, zowel voor het terreinbeheer als voor Natuur om de Hoek. Ze is gefotografeerd op Landgoed 't Heihuis in Doorn. 'Het landschap is hier prachtig gevarieerd. Je hebt open vlaktes, een dicht naaldbos, een vrij open eiken- en beukenbos en historische beukenlanen. Ik loop hier dagelijks met mijn beide honden. Je ziet veel wild. Vanochtend kwam ik nog een paar reeën tegen.'

'De natuur is me met de papepel ingegoten. Zowel mijn vader Jos als mijn opa zijn jachtopzichter (geweest). Ik heb op meerdere landgoederen gewerkt, maar de laatste paar jaren op vakantiepark het Grote Bos in Doorn. Wat ik het mooiste vind, zijn besloten naaldbossen met mos op de bodem. Je vindt die bossen veel in Zweden, waar ik graag kom. Ik heb een voorliefde voor wild, reeën en vossen bijvoorbeeld. Mijn jachtakte heb ik nog niet, die wil ik zeker halen! Mijn jachthond en ik gaan nu al geregeld mee op jacht, om te drijven.'

FOTO: HESTER HELEEN

Mijn Natuur is een uitgave
Van SBNL Natuurfonds.
Maarsbergseweg 53a
3956 kv Leersum
Telefoon (0318) 578357
E-mail sbnl@sbnlnatuurfonds.nl
www.sbnlnatuurfonds.nl
IBAN NL97 RABO 0158 7442 41

Redactie

Marlies Kolthof (eindredacteur),
Simone Luijckx, Hans Siemes, Kees
de Kroon en Oswin Schneeweisz.
M.m.v. Manja te Velde

Foto cover

Grasmus ©Ingrid Van Biljouw

Foto's

Foto's: fotoarchief SBNL
Natuurfonds, Hans Menop, Hester
Heleen, Kees de Kroon, Simone
Luijckx, Marlies Kolthof, Harry
van Emden, Peter van de Mheen,
Schevichoven, iStock, Ingrid van
Biljouw, KNNV Afdeling Oost
Achterhoek, Waldo van Bokhoven,
Roy van Beek, Tuinderij 't Struyk,
Marcel Tettero
Illustratie: Kees de Vos

Vormgeving

Aad van Dommelen (Witvorm)

Druk

Zalsman Zwolle bv

Advertentie-exploitatie

SBNL Natuurfonds

Abonnementen

Losse abonnementsprijs voor
niet-donateurs 2023: € 18,50 per jaar
Leden van een ANV, de Jagers-
vereniging of de NOJG 2023:
€ 15,50 per jaar
Abonnementen worden automatisch
verlengd. SBNL Natuurfonds
hanteert één maand opzegtermijn
voorafgaand aan het verstrijken
van het abonnement

ISSN 2588-8692

Jaargang 7, lente 2023

Overnemen van artikelen is
toegestaan met vermelding van
bron, auteur en toezending van
een bewijsexemplaar aan het
bureau van SBNL Natuurfonds

12

‘Bonte piet’ onder druk

Wat is er aan de hand met de scholekster? De aantallen broedvogels en overwinteraars hollen achteruit, harder dan bij andere weidevogels. Als dit tempo doorzet, is de ‘bonte piet’ over 25 jaar een zeldzaamheid. Meer aandacht, vooral voor kuikenoverleving, meer onderzoek en meer maatregelen moeten het tij keren.

Ode aan de Ooijpolder

De Ooijpolder is een walhalla voor natuurliefhebbers. Naast de vele vogels vind je er prachtige natuur. Maar ook het landelijk gebied met voornamelijk agrarische gebruikers is een lust voor het oog. De Ooijpolder is hét voorbeeld voor groenblauwe dooradering en landschapsontwikkeling in agrarisch gebied. Het geheim: intensief overleg.

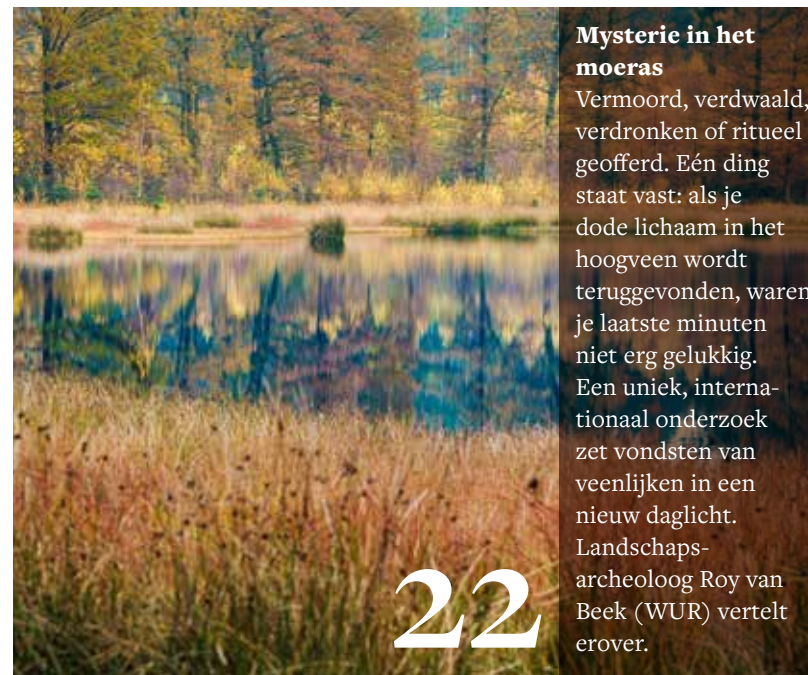

36

Vier pilots voor Natuur om de Hoek

Natuur om de Hoek krijgt wind onder de vleugels. Inmiddels zijn er vier pilotprojecten. Hierin probeert SBNL Natuurfonds samen met de grondeigenaar te ontdekken, waar de grootste belemmeringen liggen en hoe de omgeving bij de projecten kan worden betrokken. Ook de familie Meijers in Leersum doet mee.

Mysterie in het moeras

Vermoord, verdwaald, verdronken of ritueel geofferd. Eén ding staat vast: als je dode lichaam in het hoogveen wordt teruggevonden, waren je laatste minuten niet erg gelukkig. Een uniek, internationaal onderzoek zet vondsten van veenlijken in een nieuw daglicht. Landschaps-archeoloog Roy van Beek (WUR) vertelt erover.

22

171.150 euro voor nieuwe projecten

SBNL Natuurfonds beleefde in februari een hoogtijdag in het prachtige Paviljoen van Het Nationale Park De Hoge Veluwe. Vertegenwoordigers van 17 nieuwe projecten ontvingen er in totaal 171.150 euro aan ondersteuning. Een overzicht van riettelers tot een klooster en van weidevogelbeschermers tot heggenplanters.

In dit nummer

2 Mijn Natuurmoment
Met de paplepel

4 Colofon

7 Voorwoord
Het goede voorbeeld

8 Nieuws en beleid
Prijsuitreiking De Boom van het Jaar

12 Het jaar van de scholekster
‘Bonte Piet’ heeft het moeilijk

15 Kunst op je pad
Fictief landschap in fotocollages

16 Natuur om de Hoek krijgt vaart
Vier pilots brengen duidelijkheid

20 Moment van Menop
Lentelandschap

22 Mysterie in het moeras
Veenlijken tonen rituelen en gebruiken

25 Spreekwoord uit het dierenrijk
Zoals de ouden zongen, piepen de jongen

26 Ondersteuning voor 17 nieuwe projecten
Van heg tot bos, van landgoed tot klooster

30 De Uitkijkpost: Hulzenberg
Pittige klim is de moeite waard

32 Kroniek van het Dierenbos
Hoogvliegers laag bij de grond

**34 Van Hemert tot Dingshof-
Coldeweyj Fonds**
Een nieuwe kar voor de KNNV

36 Ode aan de Ooijpolder
Voorbeeld van groenblauwe dooradering

Natuur om de hoek is ook van jou!

Het Nederlandse landschap is van ons allemaal. In onze vrije uurtjes fietsen, wandelen en kanoën we gewoon er doorheen, zonder een kaartje te hoeven kopen.

Om te kunnen blijven genieten van al die variatie én de biodiversiteit een boost te geven, start SBNL Natuurfonds de campagne Natuur om de Hoek. Zo kan iedereen zijn steentje bijdragen om Nederland een stukje mooier te maken! Zie ook pagina 16-19.

Steun de campagne en ga naar:
www.sbnl-naturomdehoek.nl
voor een eenmalige gift of scan de QR-code:

ZOMERHUISJE TE HUUR

Nog op zoek naar een vakantiebestemming in eigen land in een unieke omgeving? Het zomerhuis op het landgoed Huis op de Bergen te Doornspijk is in de periode 1 april tot 1 november te huur. Het sfeervolle, pittoreske huis met rieten dak biedt plaats aan 4 personen. Meer weten? Kijk op www.sbnlnatuurfonds.nl/zomerhuis. Reserveren gaat via ons kantoor: sbnl@sbnlnatuurfonds.nl.

VOORWOORD

Het goede voorbeeld

Geniet u ook zo van het oer-Hollandse landschap in het lenteweer? De ene dag je jas open, de andere dag de muts op tegen de snijdende wind en een late sneeuwvlok. De blauwgrijze lucht met grote wolken boven de voorjaarsgroene weilanden. Langs de sloot staan de pas geknotte wilgen als wachtsters op een rij. Onze nationale vogel van het jaar 2023, de scholekster, roept z'n schelle '(te-)piet' (vanaf pagina 12).

Die wilgen worden trouwens vaak geknot door groepen fanatieke vrijwilligers, die in hun vrije tijd helpen met het natuur- en landschapsbeheer. Zo dragen ze bij aan het behoud van landschap en natuur in het buitengebied. Net als u dat samen met SBNL Natuurfonds doet, door prachtige projecten te financieel mogelijk te maken!

Dit jaar mochten we in Het Nationale Park De Hoge Veluwe weer 17 nieuwe, ondersteunde projecten verblijden met hun cheque. De zaal gonsde van de enthousiaste verhalen van de initiatiefnemers. En geweldig om te zien hoe bij de borrel kennis en ervaringen werden gedeeld. U leest er alles over vanaf pagina 26.

Wat zou het mooi zijn als we het jaar rond op landelijke schaal lokale projecten kunnen ondersteunen met uw hulp. En dat elke bezoeker en inwoner van het buitengebied de mogelijkheid heeft om bij te dragen aan deze Natuur om de Hoek. Zodat we door heel Nederland landschapselementen terug kunnen brengen en de boeren helpen verder te vergroenen, zoals bijvoorbeeld het echtpaar Meijers die mooie plannen hebben met hun varkenshouderij (vanaf pagina 16).

Want een goed voorbeeld doet goed volgen. We gaan gewoon laten zien dat het anders kan! Niet van bovenaf opgelegd maar door initiatieven van onderop te ondersteunen, met hulp van de lokale gemeenschap. Initiatieven vanuit boeren en landeigenaren die naast het verdienen van de belegde boterham het beste willen voor hun land. En die samen met ons willen investeren in het buitengebied voor toekomstige generaties.

Wij hebben een droom en die heet: Natuur om de Hoek. Doet u mee?

Manja te Velde, *Directeur SBNL Natuurfonds*

Grote belangstelling voor prijs uitreiking De Boom van het Jaar

Ongeveer 50 mensen waren aanwezig bij de prijsuitreiking van De Boom van het Jaar 2022 op 8 februari jl. De provincie Utrecht ging in oktober vorig jaar aan de haal met de winst. Intussen is ook de Europese verkiezing Tree of the Year afgerond. De uitslag is bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet bekend.

De genodigden werden ontvangen in het Stayokay in Bunnik. SBNL-voorzitter Frederik Nijpjes legde uit waarom De Boom van het Jaar uitstekend past binnen de doelstellingen van SBNL Natuurfonds. Daarna was het woord aan storyteller Gottfrid van Eck. Als de 'Markies' vertelde hij hoe hij de Markiezenik rond 1800 heeft geplant. Ook stond hij stil bij de afwezigheid van het ministerie van Rijkswaterstaat, eigenaar van de eik. Het ministerie koos ervoor de hoofdprijs, een cheque van 2.500 euro, niet in ontvangst te nemen.

Genezende boom

De gemeente Haarlemmermeer nam de derde prijs in ontvangst voor de monumentale vleugelnoot in Hoofddorp. Wim Nagel van de afdeling groen ontving uit handen van Maaïke Brasz van SBNL Natuurfonds een boek van Peter Wohlleben. De tweede prijs was voor de gemeente Heumen die de Koortsboom had aangemeld, een eik die volgens de legende zieken geneest. Marieke Bos ontving een cheque van 150 euro die de gemeente zal besteden aan een nieuwe boom, vertelde zij.

Belang van groen in de stad

Daarna was het de beurt aan de gemeente Utrecht. Wethouder Linda Voortman (GroenLinks) die natuur in haar portefeuille heeft, nam een plaquette in ontvangst die inmiddels aan de muur prijkt in het gemeentehuis. In haar dankwoord sprak zij over het belang van groen in de stad Utrecht. Amelisweerd hoort daarbij, benadrukte zij.

Beperkte tijdswinst

Ook cabaretier Vincent Bijlo was aanwezig. Hij protesteert al jaren tegen de verbreding van de A27 die hij typeert als 'flauwekul'. Hij gaf aan dat de beperkte tijdswinst voor de automobilist van de 14 rijbanen die

straks wellicht aan weerszijden van de vangrail te vinden zijn, niet opweegt tegen het verlies van een kostbaar stukje natuur.

Bij de bijeenkomst waren rond de 15 politici present, onder wie wethouder Hilde de Groot (gemeente Bunnik) en Eerste Kamerlid Saskia Kluit (GroenLinks). Ook de Vrienden van Amelisweerd, de Kerngroep Ring Utrecht en Amelisweerd Niet Geasfalteerd waren vertegenwoordigd. Namens de pers waren Vroege Vogels, RTV Utrecht, AD Utrechts Nieuwsblad en De Utrechtse Internet Courant aanwezig.

Enthousiasme

Als laatste was het woord aan de aanmelder van de Markiezenik, Ton Cornelisse. Hij speelde met zijn enthousiasme een grote rol in de winst van de nationale titel. Hij drukte de aanwezigen op het hart nog een paar weken flink campagne te voeren om ook in Brussel een plek op het podium te verdienen. Na afloop was er een drankje en een (vegetarische) hamburger.

Stemoproep op CS Utrecht

De Europese verkiezing Tree of the Year vindt traditioneel plaats in de maand februari. Een campagne team van 12 mensen ging in deze maand fanatiek aan de slag voor de Markiezenik. Op twee schermen in de grote hal van het Centraal Station van Utrecht werd een stemoproep gedaan. Cabaretiers Claudia de Breij en Dolf Jansen vroegen aandacht voor de verkiezing via Twitter. Ook kwam de internationaal bekende 'tree hunter' Rob McBride langs. Met hem is een campagne filmje gemaakt voor de Markiezenik dat via sociale media is verspreid. De uitslag van Tree of the Year wordt 21 maart bekend gemaakt.

SBNL Natuurfonds is alle leden van het team, onder wie Vincent Bijlo, bijzonder dankbaar voor hun belangeloze inzet. Zo werden er gratis foto's en filmpjes geleverd. De verkiezing van De Boom van het Jaar is te volgen via onze website: www.deboomvanhetjaar.nl

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO'S: HESTER HELEEN

ZAT
17
JUN

Excursie Mariahoeve Feanwâlden

Maximaal 30 personen

Excursie Crobbsche Waard

DON
14
SEP

ZAT
7
OKT

Donateurs/vrijwilligersdag

Locatie nog niet bekend

Natuurwerkdag Hei- en Boeicop

Een nieuw terrein van SBNL Natuurfonds

ZAT
4
NOV

Afscheid Roel Robbertsen

In november nam de Federatie Particulier Grondbezit na 10 jaar afscheid van haar voorzitter Roel Robbertsen. Tijdens de feestelijke afsluiting van de bijzondere algemene ledenvergadering werd hij bedankt voor zijn enorme inzet en benoemd tot erelid van de FPG. Ook voor SBNL Natuurfonds heeft Robbertsen veel betekend. Hiervoor ontving hij uit handen van onze voorzitter Frederik Nijpjes het levenslange donateurschap van SBNL Natuurfonds. Roel Robbertsen wordt opgevolgd door Henry Meijdam.

Foto: Federatie Particulier Grondbezit

GIFTEN

In het vierde kwartaal van 2022 kreeg SBNL Natuurfonds van meerdere donateurs weer een welkome extra gift bovenop de reguliere donateursbijdrage en daarnaast twee giften van €500 en €100. Voor Fonds West-Gelderland ontvingen we een particuliere bijdrage van €10.000 en voor Fonds De Eik €500. Ook ontvingen we een aantal extra bijdragen, bedoeld voor Natuur om de Hoek. Hartelijk dank aan allen!

Wist u dat u (middel)grote bedragen fiscaal kunt aftrekken? Dat kan door vijf jaar lang een vast bedrag te schenken. U trekt uw gift vervolgens af van de inkomstenbelasting. Wilt u een periodieke schenking doen, neem dan contact met ons op. Wij regelen dit voor u. SBNL Natuurfonds is erkend als ANBI en draagt over de ontvangen giften geen belasting af.

‘Geen windturbines in risicogebieden’

Het risico op aanvaringen met windturbines wordt voor een groot deel bepaald door de vliegtijd van roofvogels op de hoogte van de turbine-rotoren. Ook weersomstandigheden, tijdstip van de dag en het seizoen zijn bepalende factoren. Dat ontdekte Wageningen Environmental Research samen met twee kenniscentra tijdens een onderzoek in Flevoland. De jonge zeearenden en bruine kiekendieven droegen gps-zenders.

Op basis van de gevonden vliegbewegingen en vlieghoogtes konden potentiële risicogebieden voor botsingen worden vastgesteld. Hier zouden eigenlijk geen turbines moeten staan, concludeerden de onderzoekers. De vogels vliegen tussen 12.00 uur en 15.00 uur het vaakst op rotorhoogte. Daarom zouden de rotoren op bepaalde tijdstippen moeten worden

stilgezet, met name in april en mei. Ook stilstand op basis van cameradetectie van een naderende roofvogel is een optie.

Bron: Wageningen University & Research, 23/2/2023 Foto bruine kiekendief: Ingrid van Biljouw

Maaïke Brasz 10 jaar in dienst!

Begin maart werd met taart en bloemen gevierd dat Maaïke inmiddels al 10 jaar bij SBNL Natuurfonds in dienst is. Maaïke startte op de financiële administratie, en groeide al gauw uit tot ambtelijk secretaris voor de SBNL-fondsen. Van de eerste scan van de aanvraag tot bezoek van het gerealiseerde project, Maaïke draait er haar hand niet voor om. Naast 100.000 andere taken is Maaïke sinds 5 jaar ook de drijvende kracht achter de Boom van het Jaar verkiezing en zet zij samen met de rest van het team haar schouders onder de campagne Natuur om de Hoek. Wij zijn heel blij met zo'n fijne collega!

EXCURSIES IN 2023

Op de linkerpagina vindt u de excursies die we dit jaar voor u in de planning hebben. Noteer ze alvast in uw agenda! Te zijner tijd ontvangt u van ons meer informatie via Mijn Natuur of de nieuwsbrief. Mocht u niet kunnen wachten en nu al nieuwsgierig zijn, stuur dan gerust een mail naar: sbnl@sbnlnatuurfonds.nl.

‘Vogel van het jaar’ scholekster holt achteruit

Wat is er aan de hand met de scholekster? De aantallen broedvogels en overwinteraars hollen achteruit, harder dan bij de andere weidevogels. Als dit tempo doorzet, is de scholekster over 25 jaar een grote zeldzaamheid. Meer aandacht, vooral voor het overleven van kuikens, maar ook meer onderzoek en meer maatregelen moeten het tij keren.

Van de bekende weidevogels is de scholekster (*Haematopus ostralegus*) de meest sneue. Een zenuwpees, die met zijn oranje snavel almaar ijverig in de grond staat te pikken. Hij kan niet tippen aan de elegantie van de wulp of aan de grutto, het statige boegbeeld van de weidevogels. De kievit is hem qua sierlijkheid, kleur en vliegkunsten de baas en zelfs zijn concurrent de tureluur roept meer emotie op.

Dikke pech
Vogelbescherming en Sovon hebben de scholekster uitgeroepen tot nationale vogel van het jaar 2023. Dat is geen eretitel maar dikke pech, want deze steltloper laat van alle weidevogels de slechtste cijfers zien. Van 100.000 tot 120.000 broedparen halverwege de jaren tachtig naar 30.000 tot 37.000. Ook het aantal dat aan onze kusten overwintert is fors gezakt van een kwart miljoen naar 115.000. Daarom gaan er stemmen op om deze ‘pechvogel’ op de

rode lijst te zetten. Nederland heeft een beschermingsplicht, omdat 30 procent van de totale wereldpopulatie aan scholeksters hier verblijft.

Aandacht voor Bonte Piet
De titel ‘vogel van het jaar’ moet leiden tot meer aandacht voor ‘Bonte Piet’. Die bijnaam heeft hij te danken aan zijn driftige en vooral ook schelle roep ‘te-piet’. Voor de ommekeer mikken de vogelorganisaties op meer onderzoek en vergaren van

DE OUDSTE

Van de weidevogels wordt de scholekster veruit het oudst. De bejaarde toppers halen een leeftijd van wel 43 jaar. Mannetjes en vrouwtjes zijn vanaf hun derde of vierde levensjaar trouw aan elkaar. In het voorjaar trekken ze vanaf de kust naar vochtige, liefst kruidenrijke weilanden en ook wel akkers en maïsland om er te nestelen. Als ze er eenmaal een nest hebben, komen ze gegarandeerd het volgende jaar op hetzelfde perceel terug. Het nest markeren of een nestredder plaatsen heeft daar dus echt zin. Ze broeden op een vlakke ondergrond waarin ze een klein kuiltje maken. Dat levert in het seizoen gemiddeld drie tot vier eieren op, waar ze 27 dagen op broeden totdat de kuikens uitkomen. Vier weken nadat de eieren zijn uitgekomen, pakken de scholeksters en hun kroost de biezen om naar de kust te gaan.

Magali Frauendorf

cijfers, en op het plaatsen van broedpalen, waarop de vogel beter beschermd tegen predatoren kan nestelen. Of dat laatste werkt moet nog onderzocht worden. Op de landbouw wordt een beroep gedaan om de nesten niet te verstoren, niet te maaien of de grond te bemesten en bewerken voor 15 juni. Ook de bescherming van foerageergebieden en hoogwaterplaatsen in het kustgebied krijgt aandacht.

Onduidelijkheid
Lastig is dat niet helemaal duidelijk is waaraan de grote teruggang precies te wijten valt. Duidelijk is dat op de Wadden en in de Zeeuwse Delta hun kostje aan schelpen (vooral mosselen, kokkels en nonnetjes), maar ook pieren en garnalen terugloopt. Elders aan de kust geldt bovendien dat kwelders verruigen en meer broedgebieden onder water komen

te staan. Op grasland en akkers zijn landbouwmachines de boosdoener samen met verdroging en het toenemend aantal predatoren (vooral vos, roofvogel en marter). Strengere vorstperiodes zijn funest, die gaan (door vermagering) ten koste van hun broedresultaat.

Richt je op de kuikens
Voor ecooloog Magali Frauendorf is de scholekster geen sneue vogel. Ze heeft er haar hart aan verpand. ‘Zo mooi om te zien hoe de ouders de kuikens beschermen of hoe ze ruzies met andere scholeksters hebben.’ Eind vorig jaar heeft ze aan de Radbouduniversiteit haar doctoraalstudie afgerond over de factoren die het broedsucces van de scholekster beïnvloeden. Daar kwam een duidelijke boodschap uit: richt je niet op de eieren maar op de kuikens, want daar is het meeste resultaat te bereiken. Zodra ze uit het ei komen blijven ze in de buurt van hun nest scharrelen en zijn zo een gemakkelijke prooi. Van groot belang is ook de beschikbaarheid van voedsel voor de kuikens.

Complexe interacties
Tot nog toe ging de aandacht vooral uit naar de eieren. Onderzoekers en vrijwilligers hebben hierover veel gegevens

Met name droogte en predatie door kraaien en hermelijnen zijn sterk bepalend voor het kuikenverlies.

verzameld. Heel belangrijk, maar het accent voor de cijferverzamelaars moet nu naar de kuikens, vindt Magali Frauendorf. ‘Dat monitoren is moeilijker, want de kuikens bewegen zich voortdurend en verstoppelen zich’, zegt ze. ‘Het kost meer tijd, maar het is belangrijk om te weten wat er gebeurt. Hoe lang overleven ze precies nadat ze uit het ei komen? Alleen dan is het mogelijk om de complexe interacties van de verschillende drukfactoren goed te onderzoeken. Bijvoorbeeld hoe zit het met de weersomstandigheden, de aanwezigheid van predatoren en het voedselaanbod? Dan weet je hoe je de kuikens beter kunt beschermen.’

Droogte en predatie

Volgens de onderzoeker zijn met name de droogte en predatie door kraaien

en hermelijnen de factoren, die sterk bepalend zijn voor het kuikenverlies. Voor de droogte ligt de oplossing voor de hand: zorgen dat de grond waar scholeksters broeden voldoende water behoudt. De predatie wordt minder, zo blijkt, als er voldoende ander voedselaanbod is, zoals muizen. De intensivering van de landbouw is volgens Magali Frauendorf nog steeds een belangrijke onderliggende factor. ‘De grond is droger door een lager waterpeil. En door de intensivering veranderen de verspreiding en de aantallen van de predatoren.’ In haar onderzoek toonde ze aan dat het aandeel grasland rond de overwinteringsgebieden een positieve invloed heeft op de lichaamsconditie van de scholekster.

Hou dat op peil, is haar advies. Het verhoogt het broedsucces.

0,1 kuiken per broedpaar

Met gerichte aanpak moet het volgens haar mogelijk zijn om weer vooruitgang te boeken met het aantal scholeksters. ‘Het zou mooi zijn als we de situatie van voor 1980 terugkrijgen, toen er nog sprake was van groei,’ klinkt het hoopvol. Momenteel ligt het overlevingspercentage op 0,1 kuiken per broedpaar per jaar. ‘Als we dat kunnen brengen naar 0,4 kuikens per paar per jaar, oftewel 1 kuiken per paar in de 2,5 jaar heb je voldoende voor een stabiele populatie.’ Dat lijkt weinig, maar dankzij de lange leeftijd van de scholekster is dat genoeg (zie kader).

Stadsvogel?

Toch is er ook hoop. De scholekster blijkt in staat zich aan te passen aan andere gebieden. Aanvankelijk was ‘Bonte Piet’ alleen langs de kust te vinden. Van daaruit trok de wadvogel naar de graslanden en akker in het binnenland en werd ook een weidevogel. Meer recent en opvallend is de verhuizing naar de stad. Hij boekt daar goede broedresultaten en behaalt de benodigde 0,4 kuikens. Een laatste telling van 2009 plaatste 4 procent van de scholeksterpopulatie in een stedelijke omgeving. Inmiddels is dit waarschijnlijk meer. In de stad nestelen ze vooral op daken met grind. Magali’s voorspelling: ‘Als we actief gaan meehelpen om ze te beschermen moet het lukken om deze vogel te redden. Niet passief en het laten gebeuren. Dan komt het niet goed.’

TEKST: HANS SIEMES

FOTO’S: INGRID VAN BILJOUW, HARRY VAN EMDEN, PETER VAN DE MHEEN, SBNL-ARCHIEF

Fictief Landschap

In de expositieruimte op de boulevard van het Jeroen Bosch Ziekenhuis te Den Bosch loopt tot en met 31 maart een tentoonstelling van fotocollages van Waldo van Bokhoven.

Kijk je naar dit werk, dan lijkt het of je een bestaand landschap ziet. In werkelijkheid is het een collage van stroken uit honderden fragmenten van foto’s in Brabant, ten oosten van Vught: langs de Essche Stroom, de Dommel, Halder, Sterrenbos en Haanwijk. Het lijkt of je als bekende wandelaar en fietser in dit geliefde gebied fragmenten uit het ‘schilderij’ herkent, maar de directe omgeving ervan klopt niet: de aftakking van de Essche Stroom van de Dommel vooraan op de foto of de overgang naar de struiken en bossen in de verte. Veel lijnen en patronen in het landschap zijn versterkt door ze met kleurpotlood te accentueren. Dat houdt het geheel toch harmonisch. Van Bokhoven vertelt hierover: ‘Ik schilder als het ware met foto’s. Van het beeldmateriaal componeer ik een nieuw landschap.’

Architectuur van de natuur

In de lijnen en lagen van de collage komt de realistische architectuur van de natuur tot zijn recht. Daardoor komt het schilderij bekend en vertrouwd voor. Naar de horizon toe zie je ook diepte in het beeld. Successievelijk verglijdt de dag in de

avondluchten van het westen. In veel van de twaalf schilderijen gaan de zachte landschapskleuren over in de dominantere (avond) luchten. Naast deze inspiratie dicht bij huis laat Van Bokhoven zich leiden door beelden en lijnvorming van leermeesters als de Engelse kunstenaar William Turner en de Nederlanders Escher en Mondriaan.

Een weldaad

Samenvattend gaan alle schilderijen op de expositie over de natuurelementen aarde, water, vuur en lucht. De fascinatie daarvoor samengebracht in één natuurlijk verstillend landschapsbeeld. Het wekt bewondering van wie de natuur liefheeft. Stilstaan bij de expositie en verwonderd de intensiteit van de beelden op je laten inwerken is een weldaad voor de kijker. Of je nu patiënt bent, medewerker van het ziekenhuis of een toevallige bezoeker.

Meer info: www.bowfor.nl of www.waldovanbokhoven.nl

TEKST: KEES DE KROON

FOTO: WALDO VAN BOKHOVEN

NATUUR OM DE HOEK GESTART MET VIER PILOTPROJECTEN

‘De pioniers van nu bepalen straks wat de cijfers zijn’

Het nieuwe initiatief Natuur om de Hoek krijgt wind onder de vleugels. Inmiddels zijn er vier pilotprojecten, waarbij SBNL Natuurfonds in nauw overleg met de grondeigenaar probeert te ontdekken, wat de beste vorm van samenwerking is, waar de grootste belemmeringen liggen en hoe de omgeving bij de projecten kan worden betrokken. ‘We moeten het wiel uitvinden’, vertelt Jos Koopmans, coördinator terreinbeheer bij SBNL Natuurfonds.

Op de overzichtsfoto is de strokenteelt/ agroforestry op Schevichoven goed te zien.

Foto: Schevichoven

Gijsbert en Marjan Meijers raakten geïnspireerd door hun buurman landgoed Schevichoven.

Een van de pilotprojecten is praktisch een thuiswedstrijd voor SBNL Natuurfonds. Gijsbert Meijers en zijn vrouw Marjan runnen aan de rand van Leersum een agrarisch bedrijf met een varkenshouderij, een caravanstalling en 8,5 hectare cultuurgrond, waar afwisselend grasland of snijmaïs staat. Inmiddels is de knop om: de varkens gaan het bedrijf verlaten, en van de 8,5 hectare cultuurgrond wordt om te beginnen 1,5 hectare omgevormd naar regeneratieve landbouw.

Andere bedrijfsvorm

Gijsbert Meijers: ‘Omdat wij recht tegenover een nieuwe woonwijk zitten, moeten de 3.000 varkens er op termijn uit. Ik ben 62. Mijn zoon wil het bedrijf wellicht overnemen. Voor hem maak ik nu alvast de omslag naar een andere bedrijfsvorm: meer verhuur van de bebouwing aan zzp’ers en caravaneigenaren, en strokenteelt op het land.’

Gewoon een onderneming

Gijsbert en Marjan raakten geïnspireerd door landgoed Schevichoven, hun buurman die overging op regeneratieve landbouw. Zij volgden een cursus op het landgoed over het in Nederland nog altijd vrij onbekende fenomeen. ‘Zo blijft onze grond landbouwgrond en wordt het qua waarde niet afgewaardeerd, je blijft gewoon boer. En wat de strokenteelt op de langere termijn oplevert, viel ons mee.’

Jos Koopmans vult aan: ‘Een boerenbedrijf is uiteindelijk gewoon een onderneming, er moet geld worden verdiend. Dus je gaat niet zomaar even iets anders doen. Het moet in je bedrijfsvoering passen. Je moet weten wat de investeringen zijn en wat het opbrengt op langere termijn.’ Gijsbert beaamt dit: ‘Het is niet iets dat je voor vijf of tien jaar opzet, want dan begint het net vrucht te leveren. Ook na mijn pensioen moet dit doorgaan.’

Gijsbert en Jos in gesprek

Te zijner tijd verandert dit stuk grasland in 1,5 ha strokenteelt

Onder de grasmaaier

SBNL Natuurfonds is inmiddels al een jaar met de familie Meijers in gesprek. Koopmans: ‘We waren benieuwd wat we in die omslag konden betekenen. Want landschapselementen zijn fantastisch, maar als ze geen economisch nut hebben, is het heel lastig om ze te houden. Je wilt niet dat ze na een paar jaar weer onder de grasmaaier verdwijnen. Wat je het liefste wilt zien zijn verschillende lagen, dus een hoge laag bomen, bijvoorbeeld hoogstamfruit, dan een laag struiken, vervolgens kruiden en tot slot het gras. Dat heeft tijd nodig. Dus als je die ondernemer tegemoet kunt komt bij zijn investering, is dat mooi.’

Onderdeel van de gemeenschap

Hij vervolgt: ‘Wat we in de afgelopen paar jaar vaak van agrarische ondernemers hebben gehoord is: hoe kunnen wij weer weer een onderdeel worden van de gemeenschap?’ Gijsbert beaamt dit. ‘We zitten pal tegenover een nieuwe wijk. Toen we de buurt informeerden over onze plannen voor regeneratieve landbouw, zeiden mensen spontaan: ‘We willen jullie best helpen in onze vrije tijd. Bijvoorbeeld met een lokaal verkooppunt.’

Belangrijke bijvangst

‘Als je aan huis groente en fruit kunt verkopen, krijg je meteen weer die verbinding met het dorp’, vult Jos aan. ‘Dat is belangrijke bijvangst.’ De caravanstalling is al heel lokaal. 90 procent van de eigenaren woont in Leersum. Het dorp vormt volgens Jos Koopmans een mooi overgangsgebied van stad naar platteland. ‘Dus als je streekgebonden producten kunt verkopen, het landschap aantrekkelijker

maakt voor recreanten en zorgt voor betere natuurlijke verbindingen, komt eigenlijk alles samen.’

Lastig in te schatten

SBNL Natuurfonds kijkt op dit moment met Gijsbert en Marjan mee met de voorbereidingen, begrotingen en vergunningen die nodig zijn. Een substantieel deel van de aanplant, inclusief de groene omzoming, wordt vanuit Natuur om de Hoek gefinancierd. Gijsbert vertelt: ‘En als we de varkens verkopen, komt er geld vrij, plus de varkensrechten en misschien ook nog stikstofrechten.’ Marjan vult aan: ‘Het is best lastig in te schatten, maar we kunnen gebruikmaken van de kennis die op Schevichoven aanwezig is. We hebben ruim gerekend om verrassingen in te calculeren.’

Samen optrekken

Het pilotproject in Leersum is een van de vier pilotprojecten binnen Natuur om de Hoek. Koopmans: ‘We hebben ook nog een melkveebedrijf in West-Utrecht, een akkerbouwer in Limburg en een particulier met vleesvee die zijn rasters wil bekleden met heggen. Die vier projecten gaan we in de komende periode volgen, we gaan samen optrekken. Waar lopen we tegenaan in de praktijk, bijvoorbeeld rond vergunningen, functies in het buitengebied? Kunnen we het publiek er al bij betrekken?

Na de zomer moet Natuur om de Hoek langzaam maar zeker over de rest van Nederland worden uitgerold. ‘Met die vier pilotprojecten hebben we iets concreets in handen, waarmee we elders kunnen schermen. Daarom zijn we ook zo blij dat we met de familie Meijers aan tafel mogen zitten.’

Tastbaar

Daarnaast is SBNL Natuurfonds in gesprek met een vakantiepark-keten die zo’n 400.000 bezoekers per jaar ontvangt. Koopmans: ‘Het kan interessant zijn voor die parken om lokaal geproduceerd voedsel, zoals fruit en zuivel, te kunnen verkopen. En dit te koppelen aan bijvoorbeeld een fietstochtje naar een lokaal agrarisch bedrijf. Dan maak je het heel tastbaar. Dat is waar we naartoe willen.’ De vier pilots zijn nog maar het begin. ‘Ze moeten ons voeden naar het vervoltraject.’

Geen referentiemateriaal

Intussen zijn er veel initiatieven die een omslag in de landbouw proberen te stimuleren. Volgens Koopmans is ieder op zijn eigen manier bezig om het wiel opnieuw uit te vinden. ‘In de afgelopen 50, 60 jaar hebben we veel geleerd over de intensivering van de landbouw. Misschien is er sprake van een climax, een top, en is het nu mooi geweest. Ook voor banken, gemeenten en provincies zijn deze initiatieven interessant, want zij hebben geen referentiemateriaal. Dus de pioniers van nu bepalen straks wat de cijfers zijn en hoe verschillende instanties daarop kunnen reageren.’

Omslag

Gijsbert hoopt dat hij in de toekomst een inspiratie blijkt te zijn voor de omgeving. ‘Als andere boeren over vijf of tien jaar zien dat ons experiment is geslaagd, zijn zij wellicht ook geneigd om een omslag te maken. Maar ze moeten het eerst zien, dat weet ik zeker.’

TEKST EN FOTO’S: MARLIES KOLTHOF

MOMENT VAN MENOP

Vrij naar: Voorjaar (M. Vasalis, 1909-1998)

VOORJAAR

*De lente komt van ver, ik hoor hem komen
En de bomen horen, de hoge trilbomen
Van deze bries onder blauwwitte luchten
Valt geen wintergrauw meer te duchten
Geniet van het scherpgeijnde Oudhollandse veeslag
En van het tintelend groen op deze dag
In bos en veld, op hei en wei*

W. J. J. J.

Onderzoek ontrafelt mysteries in het moeras

Vermoord, verdwaald, verdronken of ritueel geofferd. Eén ding staat vast: als je dode lichaam in het hoogveen wordt teruggevonden, waren je laatste minuten niet erg gelukkig. Een uniek, internationaal onderzoek zet vondsten van veenmummies en -skeletten in een nieuw daglicht. Landschapsarcheoloog Roy van Beek (WUR): ‘Hoogveenlandschappen zijn niet alleen belangrijke natuur, maar vormen ook cultuur-historisch belangrijke archieven. Door de werking van het veen en de natte omstandigheden zijn voorwerpen en menselijke resten vaak ontzettend goed bewaard.’

Een jaar of zes geleden startte de WUR met een groot project over hoogvenen, in het oosten van het land en soms over de grens. ‘We onderzochten hoe die landschappen zich in de afgelopen 10.000 jaar hebben ontwikkeld’, vertelt Van Beek. ‘Hoe ze fysiek groeiden, in welk tempo, welke consequenties dat had voor bewoning door mensen. We keken ook naar de jongere fases van turfwinning en vervening. Een interdisciplinair project over fysieke geografie, menselijk gebruik in verschillende tijdvakken en een blik op de toekomst. Inmiddels is het project bijna helemaal afgerond.’

In musea en depots

Het onderzoek naar de veenlijken was een onderdeel van dit project, waarvoor de archeoloog en twee Nederlandse collega’s samenwerkten met onderzoekers uit Zweden en Estland. In totaal voerde het team gesprekken met wel 20 Europese collega’s, van Ierland tot Oost-Europa, over vondsten die al in een ver verleden werden gedaan. ‘We waren vooral op zoek naar kennis over de lokale omstandigheden.’ Nooit eerder werd informatie over gevonden lichamen en lichaamsdelen in het veen zo nauwkeurig en breed onderzocht.

Roy van Beek: ‘De oudste geregistreerde vondst van een veenlijk stamt uit rond 1640 in Duitsland. Ze kwamen vaak aan het licht bij turfwinning, zeker in de tijd dat dit nog handmatig gebeurde. Soms werden hele gebieden gedraineerd om er landbouwgrond van te maken. De gevonden lijken en skeletten liggen in

musea of zijn opgeslagen in depots. Soms zijn lichamen herbegraven. Van sommige vondsten hebben we alleen geschreven kennis.’

Vindplaats en datering

Van Beek en zijn collega’s selecteerden alle bekende vondsten streng op de nauwkeurigheid van de vindplaats. Bij voorkeur tot op de meter exact. Daarnaast was het belangrijk dat het overlijden goed te dateren was. Met behulp van de zogeheten C-14 datering kan worden bepaald hoe lang organisch materiaal in de bodem heeft gelegen. ‘De doodsoorzaak is maar in een beperkt aantal gevallen bekend. Als we het konden achterhalen ging het meestal om geweld. Maar dat aandeel was te klein om te kunnen zeggen dat dit voor alle 1.000 vondsten geldt. Met name in de jongere fases zijn er soms geschreven bronnen die bevestigen wanneer en hoe iemand omkwam.’

Onfortuinlijke dood

Twijfel over de onfortuinlijke dood van alle gevonden lijken en skeletten heeft de landschapsarcheoloog niet. Wie in het moeras eindigde, had geen gelukkig levenseinde. Roy van Beek: ‘Van de laatste 7.000 jaar hebben we een vrij goed beeld hoe een standaard begraafplaats eruitzag. Doden werden eigenlijk altijd begraven op droge grond, denk aan de hunebedden en de latere grafheuvels. Doelbewust iemand begraven op een natte plek is eigenlijk nooit een standaard begrafenisritueel geweest. Een lichaam in het veen heeft dus altijd een afwijkend verhaal van een alledaags overlijden.’

Bronnen over conflicten

Soms is het zelfs mogelijk om een groep lichamen, gevonden op dezelfde plek, te koppelen aan een historische gebeurtenis, zoals een veldslag. Van Beek: ‘Vanaf

Roy van Beek aan het werk in het veen met een zogeheten Ground Penetrating Radar.

de Middeleeuwen zijn er vrij goede gegevens over conflicten. Oudere geschriften zijn meestal een stuk minder betrouwbaar. We weten bijvoorbeeld van een vondst met de resten van 380 jonge mannen in een Deens veenlandschap. Hun verwondingen en de gevonden wapens wijzen duidelijk op een conflict. Maar welke stammen dan met elkaar vochten, is vaak lastiger te bepalen. Over het algemeen geldt: Hoe dichter bij onze tijd, hoe gemakkelijker.’

Spectaculair, maar niet representatief. In totaal onderzocht het team meer dan 1.000 lichamen en lichaamsdelen, afkomstig van 266 Europese locaties. Hun bevindingen werden gepubliceerd in het tijdschrift *Antiquity*. Met als belangrijkste conclusie: de blik van archeologen is tot op heden veel te beperkt geweest.

‘We waren altijd gefocust op een kleine groep spectaculaire vondsten. Als je gaat googelen, kom je altijd dezelfde 10 à 20 veenlijken tegen, allemaal mummies, heel goed bewaard, maar ze blijken niet zo representatief voor het grote plaatje. Als je ook skeletmateriaal erbij betreft, krijg je een veel langduriger historisch beeld. Vondsten van veenskeletten zien we al in vrij grote aantallen vanaf 5.000 voor Christus, met name in het zuiden van Scandinavië. Die langere tijdsspanne en bredere blik brengen meer nuance en detail. Dat was nieuw aan ons onderzoek.’

Aan de goden overgeleverd

Daarnaast waren archeologen volgens Van Beek tot op heden te veel gefascineerd door het fenomeen van de rituele moord. ‘Bekende veenlijken werden al

snel als offers bestempeld, maar hoe toon je überhaupt aan dat iets een ritueel was? Als iemand vermoord wordt aangetroffen samen met zijn bezittingen, kan hij ook gewoon onderweg op een mistig paadje in het veen op z'n hoofd zijn geslagen en achtergelaten.'

De landschapsarcheoloog ontdekte bovendien verschillen tussen moerasgebieden onderling. Sommige moerassen werden eenmalig gebruikt. Andere fungeerden meermaals als offerplaats, maar met tussenpozen. Verscheidene venen werden honderden jaren achtereen gebruikt, bijvoorbeeld in de Romeinse tijd en aan het begin van de Middeleeuwen. Hier vind je vaak ook wapens, sieraden en soms botten van dieren bij de lichamen. 'Dan lijkt het inderdaad te gaan om een soort cultusplaats. Maar als geheel door de tijd blijkt het beeld oneindig veel complexer dan de simpele conclusie dat mensen ritueel werden gedood en aan de goden werden overgeleverd. Dus onze boodschap is: we moeten als archeologen

In totaal onderzocht het team meer dan 1.000 lichamen en lichaamsdelen, afkomstig van 266 Europese locaties.

veel kritischer zijn op onze data.'

Menselijke invloeden

Echt een favoriet heeft Roy van Beek niet onder al het materiaal dat hij onderzocht. 'De meerwaarde zit voor mij echt in de combinatie, het overzicht, de trends. Er zijn boekenkasten vol informatie over individuele vondsten, maar ik wilde juist dat bredere plaatje. Hoogveenlandschappen worden momenteel terecht op grote schaal beschermd vanwege de biodiversiteit en het tegengaan van klimaatverandering, dat is nu de focus. Maar laten we niet vergeten dat ze ook cultuurhistorisch van grote waarde zijn. Families in bijvoorbeeld Drenthe hebben vaak nog een overgrootvader die vroeger turf stak. Juist van dat menselijke aspect werd ik me tijdens het schrijven steeds bewuster. Natuur en cultuur zijn met elkaar vervlochten.

In ieder landschap zie je menselijke invloeden terug.'

TEKST: MARLIES KOLTHOF
FOTO'S: ROY VAN BEEK, SIMONE LUIJCKX

Wie in het moeras eindigde, had geen gelukkig levenseinde.

SPREEKWOORD UIT HET DIERENRIJK

Zoals de ouden zongen, piepen de jongen

Van de zeven soorten piepers in ons land is de boompieper de meest welluidende zanger. Alle piepers zijn vernoemd naar hun fluitende, hoge en heldere zang.

Als een parachute

Nadat de boompieper is teruggekeerd uit Afrika, laat hij in de lente en de zomer zijn jubelende zang horen. Nadat hij steil omhoog klimt tijdens zijn vlucht, nauwelijks meer zichtbaar op het hoogste punt, zweeft hij ononderbroken fluitend weer naar beneden. Als een parachute met breed gespreide vleugels, terug naar zijn vaste standplaats in de hoge boom. Daaraan dankt hij het eerste deel van zijn naam.

Piepen en piepers

Het tweede naamdeel 'pieper' doet denken aan klein, jong en nietig zijn. Als werkwoord kent het aardig wat spreekwoordelijke betekenissen. Piepen als een muis bijvoorbeeld. Bij een teleurstelling: 'Dan zal hij wel anders piepen'. En het is een kleinigheid in: het is zo 'gepiept'. Uiteindelijk verstomt het leven in 'er tussenuit piepen'. Als zelfstandig naamwoord kent 'pieper' ook mooi spraakgebruik, zoals brugpieper of de pieper (kogel) die om je oren fluit.

Krachtig en liefelijk

De boompieper lijkt het meest op de iets bekendere graspieper. Het rugkleed van de boompieper is wat meer gestreept en de teennagels meer gekromd. Ook zijn 'gewoonten' (Brehm, ca 1860) lijken op die van de graspieper: 'Zijn gezang is fraaier en aangenamer, het is krachtig en liefelijk, gelijkt enigszins op den slag van den kanarievogel en onderscheidt zich door volheid en helderheid van toon, door de afwisseling en menigvuldigheid der melodieën.' Inclusief de sierlijkheid van zijn bewegingen in het luchtruim staat de boompieper uitmuntend symbool voor jong en helder in de teneur van de Mei van Gorter:

*'Een nieuwe lente en een nieuw geluid:
Ik wil dat dit lied klinkt als het gefluit,
Dat ik vaak hoorde voor een zomernacht,
In een oud stadje langs de watergracht.'*

TEKST EN FOTO: KEES DE KROON

171.150 euro voor voorlopers Natuur om de Hoek

©Marcel Tettero

SBNL Natuurfonds beleefde donderdag 23 februari een hoogtijdag in het prachtige Paviljoen van Het Nationale Park De Hoge Veluwe. Vertegenwoordigers van 17 projecten ontvingen er in totaal voor €171.150 aan ondersteuning. Van rietelers tot een klooster en van weidevogelbeschermers tot heggenplanters.

Veel van de projecten zouden ook perfect passen binnen het nieuwe initiatief 'Natuur om de Hoek' van SBNL Natuurfonds, vertelde directeur Manja te Velde enthousiast. 'Het is fantastisch wat jullie doen', prees zij de vertegenwoordigers van de projecten. Lekker lokaal en gericht op het versterken van natuur en landschap in het buitengebied.

Winst in buitengebied

'Als je grote stappen wilt zetten met verbetering van de biodiversiteit moet je in het buitengebied zijn', stelde Te Velde. Veel geld gaat nu naar de beschermde natuur van natuurorganisaties, die ongeveer 26 procent van Nederland beheren. Daar stijgt de biodiversiteit niet. Het landelijk gebied, vooral in handen van boeren en particulieren, omvat zo'n 60 procent van Nederland. Wie daar fietst of wandelt, geniet van de omgeving. 'Er is een wereld te winnen met versterking', betoogde zij.

De gehonoreerde projecten beschouwde zij als voorlopers voor Natuur om de Hoek (meer hierover vanaf pagina 16). Het geld hiervoor moet komen van partners zoals bedrijfsleven en overheid, maar ook van particulieren. 'Wat is er mooier om geld te doneren voor het slootje, waar je vroeger als kind naar de salamanders keek', gaf de directeur van SBNL Natuurfonds als treffend voorbeeld.

Mooiere biotoop

Voorzitter Frederik Nijpjes gaf aan dat Natuur om de Hoek naadloos aansluit bij de doelstellingen van SBNL Natuurfonds om natuur en landschap te beheren volgens het principe van 'wise use'. 'Ondanks alle stikstof-, water-, bodem- en andere problemen zijn we in staat om te zorgen voor een mooiere biotoop', zei hij. De verschillende fondsen maken dat nu al mogelijk.

Een geweldige boost

Hij memoreerde dat het de zevende keer is dat SBNL Natuurfonds cheques uitkeert. Ondertussen is zo'n driekwart miljoen euro aan projecten toegekend. Bij de vertegenwoordigers van de 17 projecten spatte het enthousiasme er vanaf. Trots toonden zij de grote cheques met het bedrag dat hen werd toegewezen. 'Een voortreffelijke opsteker', 'Ongelooflijk bedankt' en 'Een blij verrassing, dit geeft ons project een geweldige boost' waren enkele van de dankbetuigingen.

Kijk voor een overzicht van al onze fondsen op: www.sbnlnatuurfonds.nl/over-fondsen

TEKST: HANS SIEMES

VAN HEMERTFONDS

1 De Stichting Landschap Overijssel wilde graag een bijdrage van €20.765 voor een project rondom het inrichtingsplan Grevengoorweg. Door herinrichting van de percelen kunnen twee heideterreinen ruimtelijk worden verbonden. Hiermee wordt het leefgebied van bedreigde soorten (zoals de boomkikker op de foto) versterkt en uitwisseling van deelpopulaties mogelijk gemaakt. €8.000 is toegekend vanuit het Van Hemertfonds plus €5.000 vanuit de Stichting Landschap Behoud Overijssel. Het gevraagde bedrag is voor begeleiding van de uitvoering door Stichting Landschap Overijssel. Voorwaarde is wel dat ook de provincie het gevraagde subsidiebedrag honoreert.

2 Vlamincxhorst BV in Heino vroeg om €12.000 voor het herstel van een oude esrand en het terugbrengen van het kenmerkende coulisselandschap rondom de zuidelijk gelegen percelen. Dit herstel is vastgelegd in een gedegen beheerplan. Het volledige bedrag is toegekend. De helft van de daadwerkelijke aanlegkosten worden opgebracht door de eigenaar zelf.

3 De Stichting Vogelwerkgroep Geesteren wilde graag €20.000 euro voor het weidevogelbeheer. De werkgroep heeft

plannen voor de aanleg van plasdrasgebieden en verhoging van het waterpeil om de ideale leefomgeving te creëren voor de weidevogel. Het volledige bedrag is toegekend en bestemd voor drie observatiehutten en een drone. Voorwaarde is dat ook het gevraagde bedrag bij diverse andere geldschietters wordt verkregen.

4 Het klooster Nieuw Sion diende een verzoek in voor €8.000 euro voor de vier-seizoenenhof. Het betreft hier de oostelijke binnentuin die wordt aangelegd voor de gasten van Nieuw Sion die rust en verstillings zoeken. Een bedrag van €5.000 euro is toegekend. De bijdrage is bedoeld voor de aanschaf van plantmateriaal.

5 De Initiatiefgroep Hof van Twente vroeg om €13.000 euro. De groep wil de flora en fauna in het werkgebied versterken door grondeigenaren en gebiedsgebruikers te ondersteunen en bewuster te maken van de gevolgen van klimaatverandering, en wil zo de biodiversiteit vergroten. Van het geld wil de groep een drone aanschaffen. Het bedrag is volledig toegekend onder de voorwaarde dat er een demonstratie voor de omgeving wordt georganiseerd.

6 Stichting Landgoed de Bentinckhoeve in Holthone wilde graag €2.150 voor de aanplant van een struweelhaag ter vervanging van de prikkeldraadafrastering. Het bedrag is volledig toegekend. Een mooi initiatief dat stimulering verdient.

7 De Bosgroep Midden-Nederland vroeg om €15.000 voor het herstel van het bosje Bij den Oorsprong in Voorst. De bosgroep wil het terrein opknappen en de biodiversiteit verhogen van een geïsoleerd, slecht onderhouden stukje moerasbos. Een bedrag van €10.000 is toegekend.

8 Stichting Huis Bergh in 's-Heerenberg heeft €15.683 nodig voor een LESA (Landschaps Ecologische Systeem Analyse). Het onderzoek kan concrete bouwstenen opleveren waarmee huidige bedreigingen als vermessing, verdroging, verzuring en versnippering onderbouwd kunnen worden bestreden. Een bedrag van €10.000 is toegekend vanuit het Van Hemertfonds en €5.000 vanuit de Stichting Landschap Behoud Overijssel. Voorwaarde is dat er bij aanvang van de LESA overleg met waterschap en waterbedrijf plaatsvindt over eventuele vervolgstappen.

9 Buitenplaats Spijkerbosch in Olst heeft in mei een LESA afgerond. Men wil nu graag de aanbevolen maatregelen gaan uitvoeren en vroeg hiervoor €14.000. Dit bedrag is in zijn geheel toegekend. Voorwaarde is goede communicatie en heldere promotie.

FONDS WEST-GELDERLAND

1 Landgoed de Doelen in Nijkerkerveen wilde graag €5.000 voor het uitbaggeren en vrijmaken van een historische zoete poel. Het landgoed wil hiermee de biodiversiteit vergroten en het water binnen De Doelen beter bergen en vasthouden. Een bedrag van €1.650 is toegekend. De commissie noemt het een geweldig particulier initiatief, dat zeker een aanmoediging verdient, maar beschouwt afstemming met het waterschap wel als noodzakelijk.

2 De Biesterhof in Millingen aan de Rijn vroeg om een bedrag van €5.000 voor de groenblauwe dooradering van het Biesterbos. Doel is om natuur te creëren die aansluit op bestaande natuurwaarden in de omgeving. Daarbij is goed gekeken naar zowel het verhogen van de algehele biodiversiteit als specifieke doelsoorten. Een bedrag van €4.200 is toegekend. De bijdrage is bedoeld als aanmoediging voor de aankoop van hagen en elzen.

3 Landgoed Het Paradijs diende een verzoek in voor €7.000. Op het landgoed is sprake van grootschalig achterstallig onderhoud van bos- en landschapselementen op een recent aangekocht perceel. In 2021 werd al bedrag toegekend van €3.000, maar niet verzilverd. Als aanmoediging is hetzelfde bedrag nogmaals toegekend.

4 Stichting Dorp en Landschap Bommelerwaard vroeg een bijdrage van €1.500 die volledig werd toegekend. Het geld is bedoeld voor het herstel van de meidoornheggen in Hurwenen. De stichting streeft naar een zorgvuldige herinrichting van de Hurwenense Uiterwaard. Een mooi initiatief in een gebied dat grenst aan een van de terreinen van SBNL Natuurfonds.

5 Tuinderij 't Struykgewas en Landgoed Scherpenzeel dienden een verzoek in voor €1.650. In de Overtuin van het landgoed zit nu een biologische tuinderij. Het geld is bedoeld voor herstel van de biodiversiteit en van historische elementen van de Overtuin. Daarom wil men rondom het perceel een meidoornheg en hoogstam-appelbomen terugplaatsen. Het volledige bedrag is toegekend. De commissie noemt het initiatief leuk en het gevraagde bedrag bescheiden.

6 De Bosgroep Midden-Nederland wilde tevens graag €12.000 voor herstel van de oude eendenkooi op landgoed Leidsche Hoeven in Tricht. De kooiplas is conform historische contouurlijnen uitgebaggerd en beplant met wilgensoorten, gefinancierd door de Stichting Beheer Trichtse Gaarden. Het gevraagde bedrag is bedoeld voor de daadwerkelijke inrichting, zodat de kooi weer als ringkooi in gebruik kan worden genomen. Een bedrag van €5.000 is toegekend door Stichting Landschap Behoud Overijssel. De commissie noemt het positief dat er met vrijwilligers wordt gewerkt.

H.J.E. VAN BEUNINGENBIJDRAGE (wetenschappelijk onderzoek)

7 Stichting het Nationale Park De Hoge Veluwe vroeg om €20.000 voor onderzoek naar de verbetering van de bodembiologie ten behoeve van klimaatbestendige bossen. Het gevraagde bedrag is voor kosten van het materiaal. Het volledige bedrag is toegekend. In Gelderland wordt op dit moment een onderzoek gedaan naar de mycorrhizaschimmel, onder meer door de Universiteit van Antwerpen. Deze aanvraag is daar volgens de wetenschappelijke commissie een waardevolle toevoeging op. Voorwaarde is wel dat SBNL Natuurfonds en het Elise Mathildefonds herkenbaar zijn als sponsor.

1 Natuurcollectief Noord West Overijssel wilde graag €30.000 euro voor onderzoek naar de afnemende rietopbrengst in De Wieden. De vereniging is betrokken bij het beheer van dit gebied. Het volledige bedrag is toegekend. De commissie oordeelt dat het relevant is dat rietlanden blijven bestaan. Wanneer hun economische relevantie verdwijnt, treedt verbossing op en daarmee verlies aan biodiversiteit. De commissie gaat akkoord mits de cofinanciering rond komt en het onderzoek op meerdere terreinen plaatsvindt.

Uitkijktoren Hulzen berg

De Hulzenberg is een van de hoogste heuvels in het Bergherbos in de gemeente Montferland. De Hulzenberg is gelegen nabij Stokkum, enkele kilometers ten westen van 's-Heerenberg in de provincie Gelderland. Het Bergherbos is eigendom van Natuurmonumenten.

Op het terrein staat de uitkijktoren Hulzenberg. Het uitzicht is de pittige klim meer dan waard. Met een beetje geluk kun je vanaf deze toren in het noorden Zutphen zien liggen, Nijmegen in het westen en het Duitse Kleef in het zuiden. Bij mooi weer heb je zicht op onder meer de Pancratiuskerk van 's-Heerenberg, de Grafelijke Korenmolen in Zeddam, de Vituskerk op de Eltenberg, de verbran-

dingsoven bij Duiven, de Mattheuskerk van Azewijn, de Rijnbrug bij Emmerich en misschien zelfs de Stevenskerk in Nijmegen.

De Hulzenberg heeft een hoogte van 82,4 meter boven NAP en de uitkijktoren zelf is 21 meter hoog. Je kijkt dus uit over een gebied van de Veluwezoom tot Elten en verder. De toren is gebouwd in opdracht van de gemeente Montferland.

Over de bouw

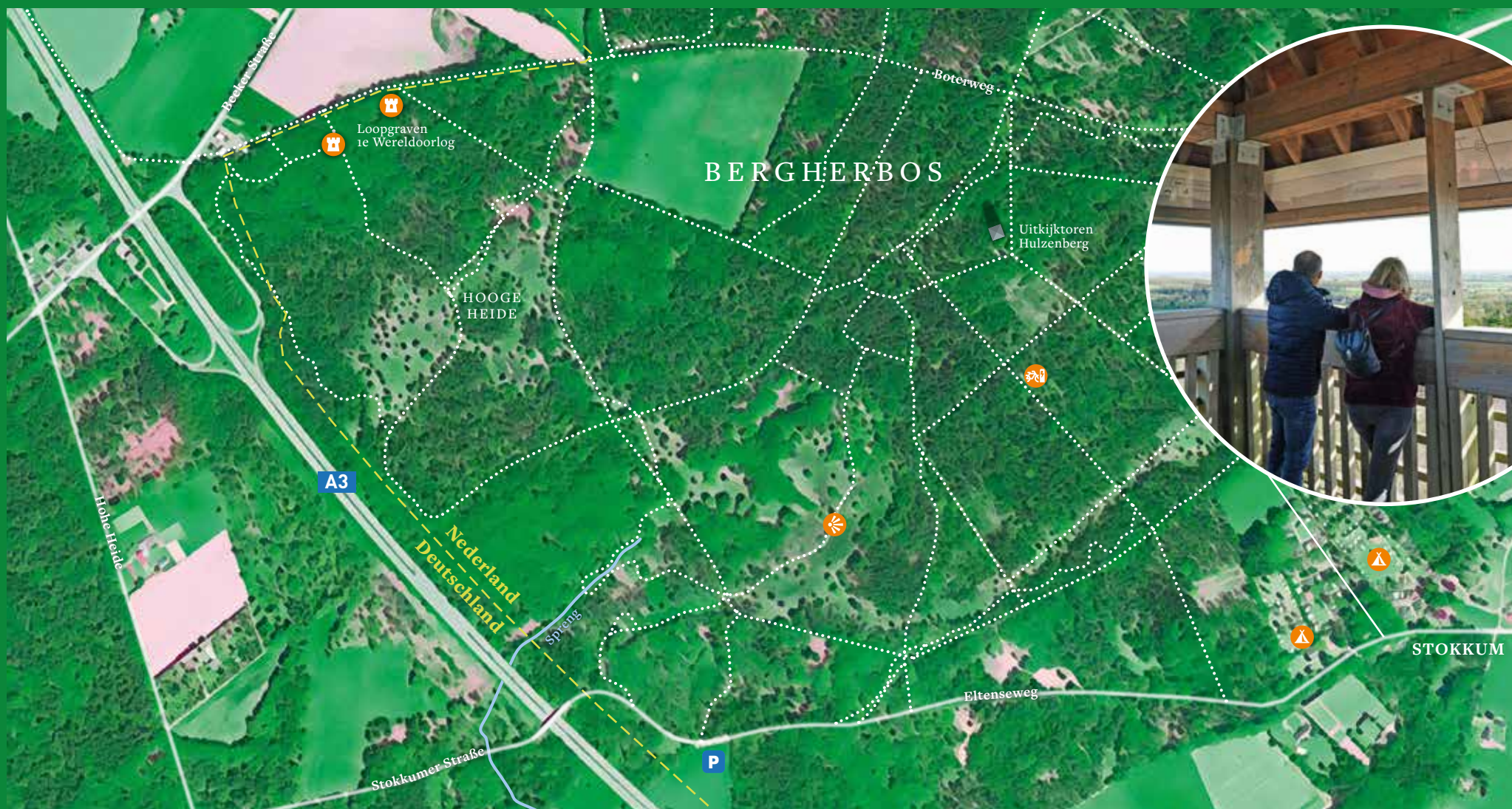
Het bouwen van deze uitkijktoren boven op de Hulzenberg was een stevig staaltje vakmanschap. Al het gebruikte hout is afkomstig uit het Bergherbos. Het moest zorgvuldig worden geselecteerd, geoogst en gedroogd. Het beton voor de fundering en alle onderdelen zijn met een kraan-

wagen naar boven getakeld. Een lokaal aannemersbedrijf wist de toren ter plekke te monteren – een klus op hoog niveau.

Hoe kom ik er?

Parkeer je auto op de parkeerplaats Hulzenberg aan de Eltenseweg in Stokkum, net voor het viaduct naar Elten (Duitsland). Begin hier je wandeling en volg de zilveren pijlen. Deze 2,4 kilometer lange wandelroute (heen en terug) brengt je via een prachtig heidegebied naar de uitkijktoren op de Hulzenberg. Langere wandelroutes in dit gebied zijn te downloaden op de site van Natuurmonumenten. Er is ook een gratis folder met routes verkrijgbaar bij VVV Montferland.

FOTO'S: HANS MENOP

HOOFDSTUK 17

Hoogvliegers laag bij de grond

p de laatste Hofdag, tijdens de Hofrede van Koning Nobel, merkt Lowieke, het winterkoninkje, terloops op dat hij ook een koning is. Dat schiet Roderick, het roodborstje, in het verkeerde keelgat. ‘Maar ik ben de populairste van de kleinsten. Bij de jaarlijkse tuinvogeltelling eindig ik stevast bovenaan.’ Reinaert de Vos springt direct tussenbeide. ‘Interessante discussie. Zullen we er een podcast over maken? Kunnen we meteen onder de volgers meten wat zij ervan vinden.’ Het drietal spreekt af om de volgende dag samen te komen.

Bruingeschroei

Rein pookt de twee kemmaantjes eerst een beetje op. Hoe klein ze ook zijn, ze zijn beide fel van aard. Het aanwakken van geestdrift zal hun ego vuriger maken. ‘Lowieke jij eerst, waarom denk je dat je koning bent? Je laat je wel luid horen in de winter, maar in ons oostelijke buurland heet je ‘heggenkoning’ omdat je je het veiligst voelt in laag-bij-de-grond-struikgewas.’

Even pauze. Dan steek Lowieke plechtig van wal: ‘Toen wij vogels officiële namen moesten krijgen, kwamen de vogels overeen, dat wie het hoogste zou vliegen, zich koning mocht noemen. Ik kroop ongemerkt in de kom van de vleugel van Helmut de zeearend en liet me meevoeren tot ik voelde dat de arend zich zweefvliend liet dalen. Toen vloog ik nog een paar tientallen meters hoger en liet mijn stem jubelend ‘koning kraaien’. Eerlijk gezegd kon ik nabijheid van de zon maar even volhouden, want mijn verenkleed verschroeide bruin en grijs. Dat is daarna altijd zo gebleven.’

Koodperbrand

Op het moment dat Lowieke stil valt, neemt het roodborstje direct het woord: ‘Mooi gezegd’, smaalt Roderick. ‘Maar ik ben nog hoger geweest.’ ‘Stop’, onderbreekt Reinaert. ‘Geef nou niet direct de clou van je betoog weg. Jij zingt ook in de winter, net als Lowieke, en vleit mensen door dichtbij ze te willen zijn. Vandaar dat je in de tuinvogeltelling misschien hoger scoort dan Lowieke. Van een boswachter hoor ik dat je zowat ‘op de schop’ wordt genomen bij het spitten, zoekend

naar voedsel in de omgewoelde grond. Jij zit graag nog lager dan Lowieke.’

Popelend van ongeduld en ergernis laat het roodborstje zijn kraaloogjes fonkelen. Reinaert en Lowieke zien de borstveren intimiderend opbollen. ‘Welnu, ik heb mijn rode borstkleur, omdat ik het vuur uit de hemel heb gehaald en hoger vloog dan dat armzalig verschroeide heggenkruipertje. De arend was woest toen hij, terug op de grond, hoorde van de poets die de winterkoning hem gebakken had. Hij vroeg mij of ik nog hoger durfde te vliegen om mijn borst aan het hemelvuur rood te laten verbranden. Ik stemde toe.’

Koning van hemel en aarde

‘Maar uiteindelijk’, zegt Rein, ‘bepaalden de vogels dat wie zich koning wilde noemen dat ook diep in de aarde moest waarmaken. Want een echte vorst ben je pas als je regeert over hemel én aarde. Dus bewijzen jullie tweeën nu maar eens wie het diepst in de aarde kan duiken.’

Roderick, het driftkopje, beseft dat de eerste klap een daalder waard is. Hij wijst de volgers van de podcast op zijn reeds benoemde gewoonte zo diep mogelijk in omgewoelde grond naar voedsel te zoeken. ‘Bovendien moet ik mij door mijn verbrande borstveren beter wapenen tegen de winterkou dan de winterkoning die zijn verenkleed slechts durfde te schroeien. Daarom vlieg ik altijd laag bij de grond.’ Het winterkoninkje ziet ondertussen een torenvalk een veldmuis verschalken. Live tijdens de podcast duikt het angstige kleintje schielijk een onbewoond muizenholletje in en laat zich niet meer zien.

Vanwege zoveel directe daadkracht kroont een peiling onder de volgers Lowieke tot de echte koning. Nadat iedereen weer offline is, kruipt het schutkleurige bruintje als een muisje uit zijn hol. Verborgen onder het struikgewas laat hij vriend en vijand de hele winter zingend horen: ‘Ge zult mij niet vinden, van niemand ben ik bang. Tot koning verheven blijf ik mijn leven lang’.

TEKST: KEES DE KROON, ILLUSTRATIE: KEES DE VOS

KNNV Oost-Achterhoek met aanhangwagen op pad Kleine natuurterreintjes stiefkind bij natuurbeheer

Klein maar fijn. Het zou het motto kunnen zijn van de werkgroep natuurbeheer van de KNNV Oost- Achterhoek. De vrijwilligers bekommeren zich om kleine natuurterreinen, die zonder knip- en snoeiwerk binnen de kortste keren dichtgroeien. ‘Er is te weinig oog voor die terreintjes’, vindt voorzitter Ed Grotenhuis. Dankzij een financiële bijdrage uit het Van Hemertfonds kan de werkgroep het benodigde materiaal goed vervoeren.

Pal naast de spoorlijn bij Lichtenvoorde dreigde eind vorige eeuw een orchideeënveld van ongeveer 100 meter lang en 10 meter breed verloren te gaan. Het maaisel dat een aannemer achterliet, verrijkte de bodem, normaal de doodsteek voor de orchideeën. Nu, een kwart eeuw later, tiert de wilde orchis rijkelijk dankzij de werkgroep natuurbeheer van de KNNV Oost Achterhoek. Vrijwilligers haalden het maaisel weg en de natuurorganisatie voerde orchidee- en andere zaden aan om de natuur een ‘boost’ te geven. Nu zorgt de werkgroep ervoor dat het terrein niet overwoekerd raakt. Het orchideeënveld was het startsein voor de oprichting van de werkgroep. ‘Het kostte het nodige praten om NS zover te krijgen dat we aan de slag konden, maar het is gelukt’, vertelt voorzitter Ed Grotenhuis met trots.

‘Hebben jullie nog tijd?’

Het voorbeeld kreeg navolging. Landgoedeigenaren, boeren en natuurorganisaties weten de vrijwilligers inmiddels te vinden. ‘Hebben jullie nog tijd?’ krijgt de werkgroep veelvuldig te horen. Deze winter hadden de vrijwilligers zo’n tien terreintjes onder hun hoede. Daaronder ook de oude steengroeve bij Winterswijk, landelijk bekend doordat er een oehoe-paar nestelt, waarvan het broedresultaat via de camera te volgen is. Staatsbosbeheer

RESPECTABELE LEEFTIJD

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (tegenwoordig KNNV, Vereniging voor Veldbiologie) werd in 1901 opgericht door onder anderen de vooraanstaande natuurbeschermers Jac. P. Thijssen en Eli Heimans. Tegenwoordig telt de vereniging zo’n 9.000 leden verdeeld over 50 afdelingen. Daaronder ook Oost-Achterhoek uit 1918 die 120 leden telt. De afdeling probeert zoveel mogelijk kennis te vergaren en verspreiden onder leden en andere belangstellenden onder meer via thema-avonden en excursies. De werkgroep natuurbeheer steekt de handen uit de mouwen bij het beheren van kleine natuurterreinen.

schakelde de KNNV in om het terrein in orde te maken. Zelf had de natuurorganisatie geen geld voor dit specifieke onderhoud. ‘Als wij het niet jaar in jaar uit zouden beheren, zou de boel helemaal dichtgroeien. Dan kun je natuur met de rugstreep of de kleine plevier in dat gebied vergeten.’ Daarbij roert Grotenhuis nog een specifiek pluspunt aan. De leden van de werkgroep hebben kennis van de natuur. ‘Als op een heideveld ook gagel staat, zou iemand zonder kennis dat weghalen. Wij weten dat het een bijzondere struik is en laten hem staan.’

Klein valt niet op

De kleine natuurterreintjes zijn vaak een vergeten groep, een stiefkind bij het beheer, geeft Ed Grotenhuis aan. ‘Ze ontsnappen aan de aandacht. Het klein valt niet op en wordt over het hoofd gezien. Als er niks gebeurt, gaat een stukje natuur verloren.’ Eigenaren hebben geen tijd of geld om het zelf te doen. De vrijwilligers zijn bijna gratis op een vergoeding van 100 euro per dag na voor de groep. Dat geld is nodig om gereedschap en ander materiaal aan te schaffen. Het is arbeidsintensief en allemaal handwerk. Dan zijn goede knipscharen, tangen, harken, een zeis, een greep en schoppen onontbeerlijk. En tussen de middag elke keer soep en broodjes of wat anders.

Een dagje werken

Meestal is er een groep van ongeveer 10 tot 15 man op een terrein bezig. Dat zijn niet alleen leden, maar ook anderen die het gewoon fijn vinden om een dagje in de natuur te werken. Soms zijn het groepen, zoals de scouting of een aantal asielzoekers van het plaatselijke asielzoekerscentrum. ‘Ze zijn hartstikke blij, dat ze iets kunnen doen. Heel belangrijk daarbij is ook het sociale contact. Over en weer komen Nederlanders en medelanders zo aan de praat’, aldus de afdelingsvoorzitter.

Handzaam en goed hanteerbaar

Van de gemeente kreeg de werkgroep een aantal jaren geleden een aanhanger, die ook dienst deed als marktkraam. Een zwaar en onhandig ding. Vandaar dat de afdeling op zoek ging naar een andere tweedehands foerage- en gereedschapswagen, maar het geld daarvoor ontbrak. Oost-Achterhoek klopte aan bij het Van Hemertfonds. De aanvraag voor 3.000 euro werd gehonoreerd, omdat de wagen een belangrijke schakel is om het onderhoudswerk mogelijk te maken. De oude aanhangwagen is ingeruild en er is een handzame, goed hanteerbare gesloten aanhangwagen voor teruggekocht. Ed Grotenhuis: ‘We zijn er hartstikke blij mee! Als je met goed materiaal werkt, werk je met veel meer plezier.’

TEKST: HANS SIEMES

FOTO’S: KNNV AFDELING OOST-ACHTERHOEK

Ode aan de Ooijpolder

De Ooijpolder in het zuidoosten van Gelderland geldt onder natuurliefhebbers al jaren als een walhalla. Afgezien van de vele vogels vind je er prachtige natuur. Maar ook het landelijk gebied met voornamelijk agrarische gebruikers is een lust voor het oog. De Ooijpolder geldt als voorbeeld voor landschapsontwikkeling in agrarisch gebied en laat zien hoe natuur kan samengaan met verschillende vormen van landgebruik. Het geheim: groenblauwe dooradering dankzij intensief overleg met grondeigenaren, gemeente en bewoners.

Tiny Wigman groeide op als boerendochter in het buurtschap Rha in de IJsselstreek. Op haar 18e verhuisde ze naar Nijmegen en studeerde biologie. Gaandeweg raakte ze steeds meer geïnteresseerd in gebiedsprocessen en samenwerking in het landelijk gebied, het grensvlak van natuur en boerenbedrijf. Rond 2001 werd iemand gezocht die de uitvoering van het project Proeftuin Ooijpolder Groesbeek op zich wilde nemen. Die opdracht viel bij Tiny als een geschenk uit de hemel in haar schoot.

Pioniers gezocht

De eerste stappen waren gezet door drie maatschappelijke organisaties en de provincie Gelderland. Tiny kreeg als opdracht: in overleg met de boeren een groenblauwe dooradering ontwikkelen. ‘We vonden boeren die mee wilden denken, op persoonlijke titel, voorlopers. Als je iets nieuws wilt ontwikkelen, heb je pioniers nodig, zonder garanties dat je vooraf weet of iets werkt.’ Er kwam een adviesraad van mensen met verschillende achtergronden uit de directe

Wigman: ‘Uiteindelijk bouw je vertrouwen op wanneer je met ieders belangen met respect omgaat.’

omgeving. ‘Nieuwe mensen vind je altijd via via. Uiteindelijk bouw je vertrouwen op in de streek wanneer je met ieders belangen met respect omgaat: natuur, landbouw, de dorpen, recreatie. En toch probeer je te kijken: hoe kan het anders, beter en wat is werkbaar in de praktijk?’

Landelijke voorbeeldgebied

In 2003 lag er een breed gedragen visie en in 2005 werden met twee voorbeeldbedrijven contracten gesloten voor zes jaar. Sinds 2010 geldt de Ooijpolder als landelijk voorbeeldgebied voor natuurvriendelijke landschapsontwikkeling. Daardoor kwam geld beschikbaar vanuit rijk, provincie en gemeente, plus privaat geld vanuit de Postcodeloterij via de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap. ‘Dankzij de financiële steun hebben we het plan voor de Ooijpolder kunnen uitrollen. Nu alweer 12 jaar geleden zijn er contracten gesloten voor 30 jaar. Het landschap ontwikkelt zich goed.’

Gemeentelijk beleid

Tiny Wigman werkt vanuit de stichting Via Natura. De voorbeeldbedrijven zijn volgens haar cruciaal gebleken: ‘Zo kun je laten zien, wat het betekent als een ondernemer

op 5% van zijn grond landschapselementen realiseert. Het idee van de groenblauwe dooradering zat in het begin helemaal niet in het gemeentelijke beleid, maar nu wel. Daardoor is voor iedereen duidelijk: zo gaan we het doen. Boeren die meedoen krijgen een jaarlijkse vergoeding. Want wat je doet, moet kwaliteit hebben. Dan herstel je de biodiversiteit, terwijl ook de bedrijfs-

voering door kan. Dat was de insteek.’

Lijnvormige elementen

Groenblauwe dooradering betekent voor de Ooijpolder: natuurvriendelijke oevers, poelen, struweelhagen, knip- en scheerheggen, wilgen en kruidenrijke randen. ‘Daarbij gaat het steeds om lijnvormige elementen’, legt Tiny Wigman

uit. ‘Landschapselementen die passen in de streek en die ‘body’ hebben om uit te groeien. Liever 12 of 15 meter breed dan 5, want zo krijg je kwaliteit. Het bedrijfsplan is door de boeren zelf opgesteld.’

Wetenschappelijk onderzoek

In 2019 publiceerde de Radboud Universiteit een alarmerend rapport over de terugloop van het aantal insecten in het landelijk gebied. Tiny Wigman zocht contact met de onderzoekers en vroeg aandacht voor de ‘Ooijpolder-methode’. Dit resulteerde in een eerste samenwerking met de universiteit, waarbij door middel van insectenvallen bij vier agrarische bedrijven werd gemonitord hoe het ging met de biodiversiteit. Dit was de opmaat voor een breed onderzoek in het kader van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, een zogeheten ‘living lab’. Inmiddels worden bij 18 grondgebruikers insecten geteld en lopen er ook onderzoeken naar de bodembiodiversiteit, en de voorwaarden voor biodiverse landbouw en succesvolle gebiedsgerichte samenwerking.

Eind februari presenteerden de onderzoekers hun eerste resultaten tijdens een bijeenkomst in de Ooijpolder. In totaal

Ploegmakers: ‘We hebben veel plekken nodig waar geëxperimenteerd kan worden, met een goede vergoeding ter ondersteuning.’

zijn tot op heden meer dan 150.000 insecten geteld met een totaalgewicht van 4,3 kilo. Bij hagen werden meer insecten

aangetroffen dan bij bloemenstroken. En meer insecten in de buurt van landschapselementen dan elders.

Verschillende natuurvisies

Huub Ploegmakers, als coördinator vanuit de Radboud Universiteit betrokken bij het onderzoek, erkent dat de samenwerking binnen de Ooijpolder bijzonder is. ‘In dit gebied is veel aandacht voor natuur- en landschapsontwikkeling. Je vindt hier succesvolle voorbeelden van twee totaal verschillende natuurvisies: boerennatuur en zogeheten procesnatuur die zich vanzelf ontwikkelt. Samen hebben ze gezorgd voor een toename van de biodiversiteit. Wat wij als onderzoekers willen weten is wat de succesfactoren zijn

geweest. En of er wellicht nog meer in zit.’ Belangrijk is volgens Ploegmakers ook om te weten of de verbeterde biodiversiteit voordelen kan opleveren bij de bedrijfsvoering, met een chique woord ‘functionele agrobiodiversiteit’. ‘We proberen boeren bewust te maken van de soorten die hier zitten. En of zij nuttig kunnen zijn bijvoorbeeld om de productie te verhogen of de kosten te verlagen. Denk aan bodemverbetering, plaagbestrijders of bestuivers. In dat kader is die groenblauwe dooradering ook belangrijk.’

Niet één op één uit te rollen

Dat de Ooijpolder geldt als voorbeeldgebied wil nog niet zeggen dat het concept één op één uit te rollen is naar de rest van het land. Maar belangstelling is er volgens Tiny Wigman wel. ‘Ik word momenteel wekelijks gebeld door gemeenten en provincies. Dat komt natuurlijk ook door de actuele ontwikkelingen. Ik benadruk telkens dat er geld moet zijn voor de aandacht én voor langjarig beheer. Grondeigenaren moeten weten: als ik voor bijvoorbeeld 10% van mijn grond meedoe, is voor dat deel mijn inkomen gegarandeerd. Met een

goede landschapsvisie en een concrete aanpak kom je een heel eind, maar de randvoorwaarden geven de doorslag.’

Huub Ploegmakers beaamt dit: ‘Mensen moeten over een barrière heen. Wij kunnen met staatjes en schema’s laten zien waarom bijvoorbeeld kruidenrijk grasland beter voor het bedrijf kan zijn, maar dat wil nog niet zeggen dat de boer het gaat doen. Wat we nodig hebben zijn veel plekken waar geëxperimenteerd kan worden, met een goede vergoeding ter ondersteuning. Ook moeten financiële en juridische belemmeringen in het systeem worden aangepakt. Daar ligt een taak voor de overheid.’ De onderzoeker verwacht dat het elders in Nederland overal opnieuw maatwerk zal worden. ‘Wat wij proberen te bepalen, is of de succesfactoren hier in de Ooijpolder ook elders toepasbaar zijn. Maar uiteindelijk draait het toch om de lokale aanpak.’

Meer informatie: www.vianatura.nl. Interessante blogs zijn te vinden onder het kopje ‘Biodiversiteit’.

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO’S: HANS MENOP

Samen bouwen MET DE NATUUR VOOROP!

MET VAN VLIET DUURZAAMHOUT

*Meer
inspiratie?*

Ga naar onze site of scan
de qr-code en word gratis
abonnee van ons online
inspiratie magazine.

